

VARIA

Bibliopolium

Kálvin János: *Az első korinthusi levél magyarázata.*

Református Egyházi Könyvtár, Új folyam 8. Fordította Buzogány Dezső.
A Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest 2015,
380 old. ISBN 978 963 558 306 5

Magyar nyelven most jelent meg első ízben Kálvin János *Első korinthusi levélhez írt magyarázata* a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadójának gondozásában, a Református Egyházi Könyvtár sorozat Új folyamának 8. számaként. A fordítást Buzogány Dezső kolozsvári teológiai tanár készítette el a *Corpus Reformatorum* sorozatban közzétett latin szöveg alapján, s az új kiadványhoz az előszót a sorozatszerkesztő és szaklektor Bogárdi Szabó István dunamelléki püspök írta. Az elegáns fekete kötésben

megjelent mű hiánypótló munkának számít, hiszen Kálvin újszövetségi kommentárjai közül magyar fordításban már a múlt század harmincas éveitől kezdve több is közkezen forgott. Lássuk tehát, mit kínál az olvasónak ez az újabb kötet!

Kálvin bő harmadfélszáz oldalon magyarázza *Az első korinthusi levelet*, s ezzel műve – mai mértékkel mérve – közepes terjedelmű kommentárnak számít. Mindez azonban semmit sem von le a munka értékéből, hiszen Kálvin egyszerűsége és világos gondolatvezetésre törekszik, no meg arra is, hogy az olvasó haszonnal forgassa magyarázatát. Kálvin így vall erről az 1546-os első latin nyelvű kiadás Burgundiai Jakabhoz intézett ajánlásában:

„Bárcsak megfelelné mindenki elvárásának és óhajának megjelenő kommentárunk, amelyben igyekszem Pál levelét a legkevésbé homályosan és egyúttal haszonnal magyarázni, úgy, ahogy azt sokan régóta kérték már, mi több, újra meg újra sürgették is. Ezt nem azért mondom, hogy ily módon arassak valamiféle dicsőséget – távol álljon Krisztus szolgáitól a nagyravágyás! –, hanem azért, mert azt szeretném, ha mindenkinek hasznára válna, ám ez csak akkor lesz így, ha tetszésre talál. Ami engem illet, a

legnagyobb hűséggel és nem kisebb gondossággal dolgoztam ki, hogy – mellőzve mindenféle hivalkodást – a legtöbbet használjon Isten egyházának. Hogy mennyire jutottam, azt tapasztalatból ítélik meg az olvasók.” (9. old.)

Kálvin nagyra értékeli *A korinthusiakhoz írt első levelet*. Mindenekelőtt azért, mert ebben sok fontos téma kerül szóba: a megfeszített Krisztusról (a keresztről) szóló beszéd és a halottak feltámadásáról szóló nagy fejezet mintegy keretbe foglalja az íratot; Pál öt alkalommal hivatkozik a keresztségre, háromszor pedig az úrvacsorára – ezek közül az egyik éppen a liturgiánk szerinti szereztetési ige –; továbbá beszél a kegyelmi ajándékokról, az egyház egységéről a test és tagok hasonlata alapján, a tisztségekről, az istentisztelet rendjéről; de a helyes keresztyén életvitelről a legkülönbözőbb élethelyzetekben. A magyarázat felvezető részében és tartalmi összefoglalójában, az *Argumentumban* erről Kálvin a következőket írja:

„A levélnek különféle és sokrétű haszna van, mert számos fontos tantétel található benne; s hogy ezeket mennyire szükséges megismerni, az éppen a rendre következő kifejtésből válik világossá, sőt talán az *Argumentumból* is ki fog derülni, amelynek az összeállítását igyekeztem rövidre venni, hogy az egész lényegét átfoghassam, és a legfontosabb kérdések közül egyet se hagyjak ki.” (15. old.)

A fontos tantételek mellett persze több jelentéktelenebbnek tűnő, kisebb fajsúlyú kérdés is van a levélben, s ezeket Kálvin külső vagy közömbös dolgoknak nevezi. Azt viszont látja,

hogy a közömbös dolgok is sok veszedelmet rejtenek magukban, ha nem az evangélium szerint viszonyulnak azokhoz Krisztus egyházában. Ezért okozhat gondot a bálványáldozati hús evése vagy a nők viselete és szolgálata az istentiszteleti alkalmon.

Kálvin itt is fejezetről fejezetre, szakaszcsoportról szakaszcsoportra haladva ír magyarázatot a levélhez, akárcsak *A rómaiakhoz írt levélhez* készített kommentárjában. (Ezt a hat évvel ezelőtt szintén a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója jelentette meg újból Nagy Barna és Rábold Gusztáv fordításában.) Minden újabb szakasz elején előbb saját fordítását közli, majd röviden összegzi az abban felvetődő kérdéseket, miközben versről versre haladva mélyíti el a magyarázatot. A jobb áttekinthetőség kedvéért nemcsak a versszámokat tünteti fel, hanem idéz is néhány szót a versből. A rövid idézet, legyen az egy kisebb egység vagy egy jellegzetes szókapcsolat, máris ráirányítja a figyelmet a leglényegesebbre, arra, amit Kálvin mindenekelőtt ki kíván emelni a nagyobb összefüggésből. Olykor egyetlen versen belül is tagol, s ezt minden esetben újabb idézettel vezet be. Így magyarázata áttekinthetővé és könnyen követhetővé válik. A versről versre kifejtő módszer mégsem teszi művét egyhangúvá vagy unalmassá. Kálvin minduntalan az összefüggésekre hívja fel a figyelmet, s fejtegetése ettől elevenné és világossá válik. Munkamódszerét *rendszeresség, követhetőség, áttekinthetőség* jellemzi.

Kálvin nagy figyelmet fordított a nyelvi finomságokra, gonddal dolgoz-

za ki a megértés szempontjából lényegesnek tűnő részleteket, írásmagyarázói véleményeket közöl és ütköztet, nyíltan értékítéletet mond azokról; egyiktől elhatárolódik, a másikat megerősíti, vagy teljesen sajátos megoldást választ. Ebben a tekintetben nem változtat korábbi írásmagyarázói eljárásán. Viszont a szavak, kifejezések végső és biztos értelme Kálvin számára mindenekelőtt a kontextus figyelembevételével állapítható meg.

A kötethez írt előszóban Bogárdi Szabó István megjegyzi, hogy a Római levélhez írt magyarázathoz képest „annyiban mégis jelentős változást láthatunk, hogy [Kálvin] itt már sokkal kritikusabb kortársai, elsősorban Erasmus fordítói megoldásaival szemben, ugyanakkor jobban méltányolja a Vulgata latin szövegét, viszont tartózkodóbb az óegyházi magyarázatok iránt.” (8. old.)

Mindez arról tanúskodik, hogy Kálvin kitűnően ismerte nemcsak a latin nyelvet, hanem a bibliai görögöt is. Talán részben ennek köszönhető, hogy néhol olyan kérdéseknek is szentel figyelmet, amelyeket sok mai kommentátor nem tart problematikusnak; s hogy tisztességesen járjon el, ilyenkor kétféle nyelvi megoldást is közöl, mindkettőhöz külön magyarázatot fűz, az olvasóra bízva a végső állásfoglalás felelősségét.

Kálvin nagy gondot fordít az alkalmazásra is. Élesen látja a különbséget kora és a korinthusiak helyzete között a levél keletkezése idején. A mai olvasónak érdemes felfigyelnie arra, milyen értelmezési gondok is adódnak ezen a területen. Kálvin ugyanis a 16. századi helyzetet tartja szem előtt, míg

a mai olvasó teljesen más közegben szocializálódott, s ezért másként kell szembenéznie nemcsak a levélben felvetett kérdésekkel, hanem a Kálvin javasolta megoldásokkal is.

A levél 5. fejezetének magyarázatánál Kálvin Pál egyik mondatát kívánja megérteni kortársai élethelyzetére vonatkoztatva. Az apostol azt fejt ki a korinthusiak előtt, hogy alaposan félreértették korábbi levelét, s a paráznák és más cégezés bűnösök társaságától való tartózkodást úgy értették, mintha mindegyiküktől el kell különülniük, mindenekelőtt a gyülekezeten kívül állók nagy tömegétől. Ezért helyesbítve így szól (itt az 1Kor 5,9–10-et Kálvin fordítása alapján idézzük): A „9. Levélben írtam nektek, hogy ne keveredjtek a paráznák közé; 10. de nem általában a paráznák, a kapzsi, a rablók vagy a bálványimádók közé, *hisz akkor el kellene hagynotok a világot.*”

Hogyan értelmezhető ez utóbbi kijelentés Kálvin korában a keresztyén Európában? Milyen értelmezésekre lehet itt alapozni? Kálvin a következőket írja: „*Hisz akkor el kellene hagynotok a világot.* Ezt a mondatot sokféleképpen magyarázzák. Egyesek így értik: Görögországot mielőbb el kellene hagynotok. Ambrosius viszont így: jobb lenne meghalnotok. Erasmus óhajtozó móddal fordítja, mintha Pál ezt mondaná: bárcsak teljesen otthagynátok ezt a világot, de mivel ezt nem tudjátok megtenni, legalább hagyjátok ott azokat, akik magukat hamisan keresztyéneknek nevezik, de közben rossz példát mutatnak.

Valamivel közelebb jár a valósághoz Krüszosztomosz magyarázata, amelynek ez az értelme: amikor meg-

parancsolom nektek, hogy meneküljete el a paráznáktól, akkor ezt nem mindegyikre értem, máskülönben egy másik világot kellene keresnetek. Amíg ugyanis e földön vándorolunk, tövisek között kell élnünk; hanem csak annyit kérek, hogy akik magukat testvéreknek akarják tekinteni, ne keveredjenek össze a paráznákkal, ne hogy úgy tűnjék, hogy alávalóságukat eltűrve jóváhagyják azt. Ekként a *világ* szót a jelen életre kell érteni, ahogyan a Jn 17,15-ben áll: *Nem azt kérem, Atyám, hogy vedd ki őket a világból, hanem hogy szabadítsd meg a gonosztól.*

Ezzel a magyarázattal ezt a kérdést lehet szembeállítani: mivel Pál azt a maga korára nézve mondta, amikor a keresztyének össze voltak keveredve a hitetlenekkel, és szét-szórva éltek köztük, mi a teendő ma, miután mindenki keresztyén?

Mert manapság is ki kell vonulnunk a világból, ha azt akarjuk, hogy a rossz társaságtól megszabaduljunk, de nincs egyetlen kívülálló sem, hisz mindenki Krisztus nevét viseli, és a keresztség révén neki vannak szentelve.

Aki Krüszosztomoszt szeretné követni, könnyen megfelelhet erre: Pál itt elfogadottnak veszi azt a tényt, hogy ahol megvan a kiközösítés joga, ott könnyű az orvoslás, mert ezzel külön lehet választani a rosszakat a jóktól, feltéve, hogy az egyházak elvégzik feladatukat.

A kívülállókkal szemben a korinthusi keresztyéneknek nem volt semmi ítélkezési joga, züllött életüket nem tudták korlátozni, tehát ott kellett volna hagyniuk a világot, ha el akartak volna menekülni a rosszaktól, akiket nem tudtak kigyógyítani vétkeikből.

Miután nem szívesen fogadok el olyan értelmezéseket, amelyek nem képesek a szavakhoz igazodni, hanem inkább a szavakat csavarják el magukhoz, én az iméntiktől teljesen eltérő választ fogadok el: az *elhagyni* szót azt jelenti: *elkülönülni*, a *világ* pedig azt, hogy, a *világ szennye*. Mintha azt mondaná: mi szükség parancsot adni a világ fiaira nézve, hiszen ha egyszer lemondtatok a világról, ezeknek a közösségéből is ki kell vonnotok magatokat! Mert az egész világ gonosz-ságban vesztegel.

Ha ez valakinek nem tetszik, íme egy másik lehetséges értelmezés: nem általánosságban írom, hogy meneküljete a paráznák közösségétől, mert ezt magatoktól is meg kellene tennetek, ha nem is mondanám.

Nekem mindazáltal inkább az előbbi tetszik, amit nem én találtam ki; ezt mások vetették fel, én meg csak beleillesztettem a páli kontextusba – remélem, nem hibázom el. A mondatban tehát egy sajátos mellőzést juttat érvényre – azaz: nem említi a kívülállókat, akiktől a korinthusiaknak már külön kellett volna válniuk –, hogy megtudják: ezt a fegyelmezést maguk között is meg kell tartaniuk, hogy eltávolodjanak a rosszaktól.” (126–127. old.)

Kálvin egészen más hangot üt meg ott, ahol az úrvacsoráról szól. Az 1Kor 11,23–27 magyarázatánál a jel és a jelzett valóság viszonya, a sákramentumi részesedés nagy, nehéz kérdése foglalkoztatja. A szereztetési ige kijelentését: *Εἰς αὐτὸν ἐγὼ ἐστίν*, három és fél oldalon keresztül boncolgatja, mivel nem tud, és nem is akar éppen ezen a ponton elszakadni kora nagy vitájától. Érde-

mes behallgatni okfejtésébe, amelyben a vitára adott válasza tükröződik: „Mert az Úr testének a közöltetése, melyről azt mondom, hogy a vacsorában felkínáltatik nekünk, sem helyi jelenlétét, sem Krisztus alászállását, sem a végtelen kiterjedést, és semmi hasonlót nem kíván meg, mert miután a vacsora mennyei cselekmény, egyáltalán nem lehetetlen, hogy mi a mennyben maradó Krisztust vegyük. Mert az, hogy magát közli velünk, a Szentlélek titkos erejével történik meg, amely az egymástól elválasztott és távol eső dolgokat nemcsak összeköti, hanem egyé is tudja forrasztani.

De hogy erre a részesülésre képek legyünk, a menny felé kell emelkednünk. És ez az, amiben segítségünkre siet a hit, mert ebben a test minden érzéke csődöt mond. Amikor azt mondom, hogy hit, ez alatt nem az emberek mindenféle és koholmányokkal teli vélekedését értem, ahogyan sokan, akik amúgy gyakran és szívesen dicsekednek a hittel, e kér-

désben csak összevissza beszélnek. Hanem mit értek? Csak kenyeret látsz, azon kívül semmit, de hallod, hogy ez Krisztus testének a jegye. Ne kételkedj, hogy az Úr megteszi azt, amit a szavak mondanak: a test, amelyet egyáltalán nem látsz, lelki táplálékod. Hihetetlennek tűnik, hogy Krisztus teste táplál, hiszen annyira távol van tőlünk. Ám jusson eszedbe, hogy ez a Szentlélek titkos és csodálatos munkája, amelyet szentségtörés lenne értelméd mértékévé tenni.” (262. old.)

E vers magyarázatánál egyetlen mai kommentátor sem követné Kálvin módszerét. Ez teljesen jogos. A 16. század vitái elcsitulnak, s az effajta érvelés meghaladja a szöveg pontos értelmének meghatározására összpontosító fáradozást. E szavak mégis benne vannak Kálvinnak *Az első korinthusi levél magyarázatában*, mivel egy zaklatott időszak kordokumentumai. És ez így van jól. Kálvint már csak ezért is lehet, kell és érdemes olvasni. Sok igazságot és bölcsességet tanulhat tőle az ember, különösen, ha egy olyan levél magyarázatát veszi kezébe, amely ilyen szer-teágazó kérdésekkel foglalkozik.

Kálvin írásmagyarázói munkáját értékelve, Bogárdi Szabó István ezt írja a kötet előszavában, mintegy összegzőképpen: „Kálvin a levél tartalmát összefoglaló *Argumentumban* már előre jelzi magyarázatának fő hangsúlyait, ezek: az evangélium életváltató hatalmának bemutatása, a hamis tanítók és tanítások leleplezése és feltartóztatása, az egyház békéjének és egységének szolgálata, de leginkább az, ami Pál egyetlen célja is volt: hogy „ő maga és mindenki más alászálljon, Krisztus pedig uralkodjék”. Márpedig

„az első lépés Krisztus szolgálatában az, hogy magunkról elfeledkezve, egyedül csak Isten dicsőségét és az emberek üdvösségét keressük”. Erre tanít Kálvin kommentárja. (8. old.)

Végül egy utolsó megjegyzés a most megjelent kommentár magyar szövegéhez anélkül, hogy illetéktelenül beleártanám magam a fordítói munka műhelytitkaiba. *Az első korinthusi levél magyarázatának* szabatos, gördülékeny, kimunkált mondatait, izes kifejezéseit olvasva az embernek

önkéntelenül is az az érzése támad, hogy ez a mi Kálvin Jánosunk mégiscsak figyelemreméltó nyelvérzékkel megáldott jó magyar ember volt. Mert ő a miénk – a miénk is. Meggazdagító örökségünk.

Kállay Dezső

(Elhangzott 2015. november 3-án a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet dísztermében megtartott könyvbemutatón.)

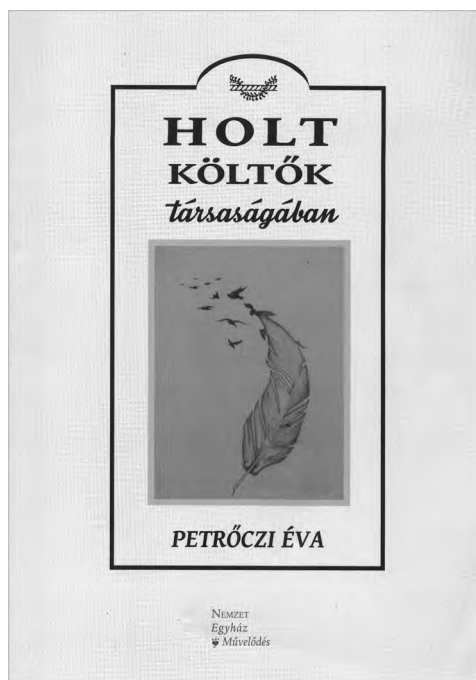
Petrőczy Éva: *Holt költők társaságában*

Nemzet, egyház, művelődés 9. Szerkesztő: Dienes Dénes. Hernád Kiadó, Sárospatak 2014. 184 old. ISSN1785 6345, ISBN 978-963-89817-7-6

Petrőczy Évát nem kell különösebben bemutatni azoknak, akik az angol és a magyar puritanizmussal foglalkoznak. Közel két évtizedes múlta visszanyúló szakmai érdeklődés és alapos kutatás eredményeként számos kötetet és tanulmányt publikált magyarul és angolul.

Petrőczy Éva kutatási területe elsősorban a puritán ihletettségű magyar irodalmi alkotások feltérképezésére, illetve az angol puritán irodalom magyar recepciójára terjed ki. A szakirodalom elismeréssel fogadta műveit, ugyanis a puritán irodalom kevésbé kutatott részével foglalkozott a rá jellemző alaposággal és gazdag ismeret-tára birtokában. Ebbe a sorba illeszkedik az 2014-ben kiadott *Holt költők társaságában* című tanulmánykötete is.

A kötet címválasztása nem véletlen: tudatos utalás a világhírű filmre. Petrőczy Éva, amint ezt maga mondja az előszóban, hármas okból választotta

ta ezt a címet. A Károli Gáspár Református Egyetemen tanítva Mr. Keatinghez hasonlóan végezte tanári munkáját, és mindig hangsúlyozta a